

Rijksoverheid

Handleiding uitwerking aanvraag Nationaal Groeifonds

Ten behoeve van de voorstelontwikkeling
Ronde 3 via de subsidieregeling (2023)

Inhoud

Toelichting op het format	3
1. Samenvatting	5
2. Strategische onderbouwing	6
3. Planuitwerking en samenwerking	7
3.1 Projectplan	7
3.2 Samenwerking en governance	8
4. Financiële onderbouwing	9
4.1 Begroting	9
4.2 Optimale begrotingsmix	10
4.3 Zekerheid over bijdragen	11
4.4 Niet structureel	11
4.5 Toelichting AGVV	12
4.5.1 Fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling	12
4.5.2 De bouw of het upgraden van onderzoeksinfrastructuur	13
4.5.3 De bouw, het upgraden of de exploitatie van innovatieclusters	13
4.5.4 Innovatiesteun voor kleine en middelgrote ondernemingen	14
4.5.5 Proces- en organisatie-innovatie	14
4.5.6 Opleidingssteun	15
5. Bijdrage aan duurzaam verdienvermogen	17
5.1 Onderbouwing economische effecten	17
5.2 Onderbouwing maatschappelijke effecten	19
6. Toelichting verplichte bijlage: Theory of Change	24
7. Toelichting verplichte bijlage: Engelstalige executive summary	27

Toelichting op het format

Deze handleiding geeft een toelichting op de aanvraag Nationaal Groeifonds. De uitwerking van de aanvraag bestaat naast het voorblad uit vijf onderdelen. Alle onderdelen van het formulier zijn verplicht.

In de samenvatting (1) wordt u gevraagd om (i) in één oogopslag de belangrijkste onderdelen van uw plan toe te lichten volgens een vast format en (ii) uw voorstel kort te introduceren.

U kunt vervolgens uw voorstel verder beschrijven in vier delen:

- de strategische onderbouwing (2), met onder andere de probleemstelling, doelstelling, en voorgestelde oplossing van uw voorstel;
- de planuitwerking (3), waarin u de activiteiten, planning, samenwerking en governance toelicht;
- de financiële onderbouwing (4), bestaande uit een onderbouwing van de begroting, de bekostigingsmix en de additionaliteit;
- en het duurzaam verdienvermogen (5), met daarin de onderbouwing van de economische - en maatschappelijke effecten. U dient daarbij de kaders te volgen die in de toelichting op deze onderdelen worden geschetst.

Alle vijf de onderdelen dienen het format van de uitwerking van de aanvraag te volgen. Verwijder bij indiening de vragen waarop u antwoord geeft uit het formulier, zodat het een goed leesbare tekst is. Het indieningsformulier mag maximaal 50 pagina's beslaan, exclusief bijlages, inhoudsopgave en voorblad. Gelet op het maximum aantal pagina's, wordt u geadviseerd herhaling van teksten te voorkomen. De uitwerking van de aanvraag dient als word-bestand aangeleverd te worden.

Bijlages

Het is toegestaan om ondersteunende bijlages toe te voegen, maar dit is geen vervanging voor het invullen van de uitwerking van de aanvraag. Enkele bijlages zijn voor alle aanvragers verplicht om mee te sturen. Dit betreft:

- Een uitgebreide begroting, aan te leveren in Excel. Een format hiervoor volgt. Kwaliteitseisen voor de begroting in het plan zelf zijn nader beschreven in hoofdstuk 4 van deze handleiding.
- De onderbouwing van de (financiële) eigen bijdrage per deelnemer (dit wordt nog verder uitgewerkt).
- MKB-toets (voor aanwezige bedrijven in het consortium).
- Machtiging penvoerder.
- Een uitgewerkte Theory of Change (ToC), de kwaliteitseisen en deze wijze waarop de ToC in de uitwerking van de aanvraag verwerkt dient te worden zijn nader beschreven in hoofdstuk 6 van deze handleiding.
- Engelstalige executive summary: kwaliteitseisen van deze Engelstalige samenvatting zijn in hoofdstuk 7 genoemd.

In de plaats hiervoor toevoegen: Het toevoegen van overige bijlages is toegestaan. Deze bijlages dienen ondersteunend van aard te zijn en het indieningsformulier dient zelfstandig leesbaar te zijn.

Rapport ronde 2 en analysekader

- Het rapport van de tweede ronde is te vinden op www.nationaalgroefonds.nl. Hierin vindt u ook de aandachtspunten van de commissie bij de beoordeling. Het analysekader voor de derde ronde is hier eveneens te vinden. Het analysekader maakt onderscheid tussen afwijzingsgronden en rangschikkingscriteria. Hieronder staan beide op hoofdlijnen beschreven. Het analysekader bevat een meer uitgebreide beschrijving.

Afwijzingsgronden

Een aanvraag wordt afgewezen als één van onderstaande afwijzingsgronden van toepassing is. De Tijdelijke wet Nationaal Groeifonds regelt dat uit het fonds alleen financiële middelen ter beschikking worden gesteld voor activiteiten die ten minste:

1. het duurzaam verdienvermogen vergroten;
2. betrekking hebben op investeringen die niet structureel zijn;
3. betrekking hebben op investeringen die additioneel zijn aan private investeringen;
4. betrekking hebben op investeringen die additioneel zijn aan bestaande of geplande publieke investeringen en niet vallen binnen een bestaande regeling van de overheid;
5. een positief saldo van maatschappelijke baten en lasten hebben;
6. niet strijdig zijn met het kabinetsbeleid; en
7. betrekking hebben op investeringen die voldoen aan het beginsel van subsidiariteit in relatie tot financieringsmogelijkheden die de Europese Unie of decentrale overheden kunnen bieden;

Bovendien geldt dat de aanvraag wordt afgewezen als:

1. de subsidie of bijdrage minder dan € 30.000.000 zou bedragen;
2. het onaannemelijk wordt geacht dat de activiteiten binnen vijftien jaar kunnen worden voltooid;
3. na toepassing van de rangschikkingscriteria die hieronder worden toegelicht, de kwaliteit van het voorstel onvoldoende is gebleken waardoor aan één of meer van de rangschikkingscriteria minder dan 6 punten is toegekend.
4. de aanvraag niet voldoet aan de bij de subsidieregeling gestelde regels;
5. de activiteiten niet voldoen aan de artikelen 22, eerste lid, onderdelen b, c, d, e en f en 23, onderdelen a, c, d, e, f en g, van het Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies, zoals van toepassing verklaard in artikel 16, eerste lid.

In het geval van een aanvraag op grond van de subsidieregeling geldt daarnaast dat deze wordt afgewezen als:

1. ten aanzien van een deelnemer aan een samenwerkingsverband: de te verlenen subsidie aan de betreffende deelnemer minder dan € 125.000 zou bedragen.

Rangschikkingscriteria

Aanvragen die niet worden afgewezen na een toets op bovenstaande afwijzingsgronden, worden beoordeeld op basis van vier rangschikkingscriteria. Zoals hierboven toegelicht, wordt het voorstel ook afgewezen en komt het niet in aanmerking voor middelen uit het fonds indien een voorstel onvoldoende (lager dan een zes op een schaal van tien) wordt beoordeeld op één van de rangschikkingscriteria. De aanvragen die voldoende scoren op alle rangschikkingscriteria worden gerangschikt op basis van deze criteria. Deze vier criteria en onderliggende subcriteria worden hieronder toegelicht.

Indieningsproces

Het indieningsproces zal bestaan uit:

- Een quickscan waarbij de mogelijkheid wordt geboden om het plan op hoofdlijnen voor te leggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voor feedback. Meer informatie hierover is te vinden op www.rvo.nl.
- De definitieve indiening (deadline 3 februari 2023 17.00 uur). Na deze indiening is het niet meer mogelijk om de aanvraag nog te verbeteren en/of aan te vullen. Als de aanvraag volledig is, dan zal deze in behandeling worden genomen. De beoordelingscommissie maakt een eigen beoordeling volgens het analysekader. In het analysekader is ook meer informatie te vinden over het totale beoordelingsproces en der verschillende stappen van de beoordeling.

1. Samenvatting

De samenvatting kan in een later stadium worden gebruikt als basis voor openbare communicatie over de voorstellen. In de samenvatting dient onderstaande tabel opgenomen te worden en dienen de onder de tabel genoemde kopjes ingevuld te worden. Een toelichtende tekst om te bepalen onder welk terrein het voorstel past, is eveneens toegevoegd. De samenvatting dient maximaal 350 woorden te bevatten.

Titel voorstel			
Naam indieners			
Projectduur*			
Terrein (zie onderstaande toelichting)		☐ R&D en Innovatie ☐ Kennisontwikkeling	
Totale investering (mln. euro)	Gevraagde bijdrage NGF (mln. euro)	Bijdragen van andere partijen (mln. euro)	
		Wv. Publiek	Wv. Privaat

* Hiermee wordt de periode bedoeld waarin alle te bekostigen activiteiten plaatsvinden.

Toelichting samenvatting

In de samenvatting dienen de volgende elementen aan de orde te komen:

- **Doelstelling en resultaat:** Beschrijf het doel en beoogd resultaat van het voorstel. Beschrijf daarbij ook wat vernieuwend, bijzonder of op een andere manier kenmerkend is voor dit voorstel. Benoem ook waarom het project kansrijk is om de structurele economische groei van Nederland te versnellen.
- **Beoogd resultaat en activiteiten:** Beschrijf hier de concrete resultaten van het voorstel. Beschrijf de programmalijnen en beoogde activiteiten op hoofdlijnen. Geef ook aan waar in Nederland de beoogde resultaten worden gerealiseerd.
- **Begroting:** Presenteer de begroting op hoofdlijnen. Geef per programmalijn of activiteit de totale investering weer en de gevraagde NGF-bijdrage.
- **Verwachte effecten:** Beschrijf de te verwachten effecten op de structurele economische groei in Nederland en beschrijf de belangrijkste routes naar verdienvermogen van het voorstel (= langs welke navolgbare stappen worden deze effecten gerealiseerd).
- **Consortium:** Presenteer hier wie het voorstel gaan realiseren. Beschrijf kort de deelnemende partijen en maak duidelijk waarom zij de aangewezen partijen zijn om dit voorstel uit te voeren.

Toelichting terreinen

Kennisontwikkeling

Het terrein kennisontwikkeling omvat alle voorstellen die bijdragen aan een toename van het 'menselijk kapitaal' van de Nederlandse bevolking. Menselijk kapitaal omvat zowel kennis als cognitieve en sociaal-emotionele vaardigheden, en is van essentieel belang voor de versterking van het structurele groeivermogen van onze economie. Beter opgeleide werkenden zijn productiever en kunnen zich sneller nieuwe technieken en werkwijzen eigen maken. Het gaat daarbij om goed doordachte en innovatieve voorstellen die een belangrijke impuls kunnen geven aan de kwaliteit van ons onderwijs of het leven lang ontwikkelen van werkenden en werkzoekenden kunnen stimuleren. Ook activiteiten die gericht zijn op kennis en vaardigheden van groepen die wat verder van de arbeidsmarkt staan, zoals bijvoorbeeld laaggeletterden, vallen in beginsel binnen dit terrein. Met het oog op het doel van het NGF kunnen voorstellen die zich richten op het verder verbinden van onderwijs en bedrijfsleven een bijdrage leveren aan een goede aansluiting op actuele ontwikkelingen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt. Fundamenteel onderzoek valt echter onder het terrein R&D en Innovatie.

R&D en Innovatie

Het terrein R&D en Innovatie omvat R&D en Innovatie in brede zin. Binnen dit terrein valt onder andere fundamenteel, industrieel en toegepast onderzoek, experimentele ontwikkeling en de doorontwikkeling van nieuwe innovaties, kennis en technologieën. Ook activiteiten gericht op het versterken van een innovatieve omgeving en het stimuleren van innovatieve toepassingen en business modellen vallen eronder. Actoren en elementen binnen het terrein R&D en Innovatie zijn onder meer innovatieve startups, scale-ups, kennis- en onderzoeksinstituten, grootbedrijf, mkb, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, campus- en ecosysteemorganisaties, publieke kennisorganisaties, talentontwikkeling, onderzoeks- en testfaciliteiten en wetenschapsinfrastructuur. Het terrein Infrastructuur maakt geen onderdeel meer uit van het Nationaal Groeifonds. Binnen het R&D en Innovatieterrein is echter nog steeds ruimte voor innovatieve voorstellen op het gebied van energie, leefomgeving en mobiliteit die een aantoonbare bijdrage leveren aan het duurzaam verdienvermogen.

2. Strategische onderbouwing

Inleiding

Om te kunnen toetsen hoe realistisch het is dat een voorstel het duurzaam verdienvermogen vergroot, is het van belang dat de commissie inzicht krijgt in de strategische onderbouwing van het voorstel. De commissie wil daarom inzicht krijgen in de doelstellingen van het voorstel en welke problematiek het voorstel oplost of op welke manier het voorstel bijdraagt aan een maatschappelijke transitie. Ook wordt de legitimiteit en doelmatigheid van de voorgestelde interventies beoordeeld, alsmede de vraag hoe internationale aansluiting geborgd is.

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Zet de strategische onderbouwing van het voorstel uiteen.

Toelichting

Ga bij de beantwoording van dit onderdeel ten minste in op de onderstaande onderwerpen.

- **Probleemanalyse:** het Nationaal Groeifonds richt zich op innovatieve projecten die bijdragen aan het duurzaam verdienvermogen én aansluiten bij maatschappelijke uitdagingen. Welk (maatschappelijk) probleem moet worden opgelost en/of welke kans vanuit de markt/vraagzijde kan worden benut? Beschrijf hoe het probleem en/of de kans aansluit op de sterke en zwakke punten in het betreffende (eco)systeem.¹
- **De doelstelling(en):** Wat is de ambitie en de doelstelling? Leg daarbij tenminste de link met het lange termijn verdienvermogen van Nederland. Maak dit zo concreet mogelijk: wat is er na uitvoering van dit voorstel bereikt?
- **Legitimiteit:** waarom is er noodzaak voor overheidsingrijpen? Geef hierbij een heldere onderbouwing van het marktfalen dat speelt. Beargumenteer dat het verlenen van subsidie de geëigende manier van overheidsingrijpen is ten opzichte van andere beleidsopties en -instrumenten of de mate waarin andere vormen van overheidsingrijpen in het plan zijn verwerkt of beschreven (beprijzing, wet- en regelgeving etc.).
- **Subsidiariteit:** onderbouw dat de Rijksoverheid het geëigende niveau is voor de gevraagde investering. Ga daarbij waar relevant ook in op de rol van, en aansluiting op, regionaal beleid en Europees beleid.
- **Doeltreffendheid:** onderbouw hoe het type activiteiten bijdraagt aan de oplossing van het gesignaleerde probleem en/of de kans adresseert en hoe de activiteiten leiden tot economische groei en bijdragen aan welvaart.
- **Doelmatigheid:** schets waarom de voorgestelde oplossing het meest (kosten)efficiënt is (minimaal noodzakelijke investering, sober, doelmatig)? Geef aan wat de mogelijkheden zijn om met deelprojecten een deel van de doelstellingen te behalen en schets de voor- en nadelen daarvan.
- **Flankerend beleid:** geef aan hoe het voorstel wordt ondersteund door flankerend beleid vanuit de overheid. Indien het voorstel niet aansluit op het actuele overheidsbeleid, welke kans wordt met dit voorstel benut? Geef ook aan welk beleid en/of welke interventies nog nodig zijn om het voorstel tot een succes te maken.
- **Internationale context:** breng voor voorstellen op het terrein van R&D en Innovatie relevante internationale ontwikkelingen in kaart², zowel inhoudelijk als beleidsmatig. Beschrijf daarbij hoe aansluiting wordt gezocht met Europese, bilaterale of internationale initiatieven. Indien er juist redenen zijn om deze aansluiting niet te zoeken, benoem ze. In sommige gevallen zal strategische autonomie een argument zijn om overheidsingrijpen te plegen. Indien dit het geval is, motiveer waarom beschikbaarheid over deze technologie of grondstof noodzakelijk is vanuit het publiek belang. Bijvoorbeeld vanwege de nationale veiligheid, het verdienvermogen in brede zin of het aangaan van maatschappelijke uitdagingen.
- **Strategische risico's:** beschrijf de externe risico's en onzekerheden. Beschrijf waar mogelijk welke maatregelen worden geformuleerd voor risicomitigatie en/of welke activiteiten erop gericht zijn om de (internationale) kansen te benutten.

Een SWOT-analyse kan als bijlage toegevoegd worden ter ondersteuning van de beantwoording van bovenstaande twee elementen. Het maximaal aantal pagina's voor deze bijlage is 2.

¹ Zie hiervoor in geval van een aanvraag voor R&D en Innovatie ook de Kabinetsstrategie Versterken van onderzoeks- en innovatie-ecosystemen: Kamerbrief over Kabinetsstrategie 'Versterken van onderzoeks- en innovatie-ecosystemen' | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

² Voor de onderbouwing hiervan kunnen kruisverwijzingen gemaakt worden met de internationale marktanalyse die toegevoegd kan worden ter onderbouwing van het onderdeel duurzaam verdienvermogen.

3. Planuitwerking en samenwerking

Inleiding

De kwaliteit van het plan wordt getoetst om zo te beoordelen hoe realistisch het is dat de met uitvoering van de activiteiten, duurzaam verdienvermogen wordt gerealiseerd. Daarbij is het ook van belang welke partijen het plan uitvoeren. De commissie kijkt naar de kennispositie en/of het marktleiderschap, de ervaring en of de voorgestelde samenwerking overtuigend is om de doelstellingen van het plan te realiseren en daarmee het duurzame verdienvermogen.

3.1 Projectplan

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Zet het projectplan uiteen.

Toelichting

Ga bij de beantwoording van dit onderdeel ten minste in op de onderstaande onderwerpen.

- **Activiteitenplan:** welke concrete activiteiten worden er uitgevoerd in het project en per deelnemer van het consortium? Maak waar nodig onderscheid tussen verschillende deelprojecten en/of actie-/programmaliijnen. Onderbouw de samenhang en synergie tussen de verschillende onderdelen. Indien relevant, beschrijf hoe samenwerkingen met het buitenland wordt ingebed in het project. Geef ook aan hoe het voorstel van plan is te sturen op het maximaliseren van de bijdrage aan het verdienvermogen en het maatschappelijke kosten baten saldo.
- **Planning, fasering en mijlpalen**
 - **Planning:** werk een gedetailleerde en integrale planning uit met een onderbouwing van de doorlooptijden. Van de doorlooptijd en dient duidelijk te zijn waar deze op gebaseerd zijn (b.v. kengetallen). Geef daarbij de belangrijke aannames weer en geef inzicht in welke activiteiten noodzakelijkerwijs na elkaar moeten starten om het project te kunnen realiseren, oftewel de weergave van de afhankelijkheden. Identificeer daarbij de belangrijkste onzekerheden.
 - **Fasering:** geef aan hoeveel fases het voorstel kent. Fases worden onderscheiden door evaluatiemomenten waar een go/no-go beslissing uit kan volgen. Indien mogelijk, hanteer een fasering die gebruik maakt van een pilootaanpak, zodat geleerd wordt van eerdere resultaten voordat initiatieven worden opgeschaald.
 - **Mijlpalen:** beschrijf de doelen en tussentijdse mijlpalen, doe dit voor het project algemeen en per deelnemer afzonderlijk. Het moet duidelijk worden wat de resultaten per deelnemer zijn. Denk hierbij aan enkele mijlpalen per jaar (bijvoorbeeld 2-3) per programmalijn welke de voortgang schetsen gedurende de uitvoering van het plan. Geef waar relevant aan waar onderlinge afhankelijkheid is.
- **Planspecifieke risico's:** wat zijn de belangrijkste planspecifieke risico's en afhankelijkheden? Koppel deze risico's aan de milestones/activiteiten waar mogelijk. Geef de bijbehorende beheersmaatregelen en mitigatiestrategie aan. Het verschil met strategische risico's is dat dit geen externe risico's zijn, maar interne risico's. Dus risico's die samenhangen met de uitvoering van het plan. Een voorbeeld hiervan is dat er aanpalend beleid nodig kan zijn om beoogde resultaten te behalen.
- **Valorisatie:** ga voor voorstellen op het terrein van R&D en Innovatie in op de manier waarop ontwikkelde kennis wordt gevaloriseerd. Geef aan welke (nieuwe) businessmodellen worden gehanteerd, hoe de stap van pilot(productie) naar opschaling wordt gezet (passend binnen de hiervoor geldende staatssteunkaders) en welke bijbehorende valorisatie-activiteiten worden ingezet. Geef ook aan hoe de kracht van het bedrijfsleven wordt benut (met name het mkb), hoe business-development capaciteit wordt ingezet en hoe (bestaande) innovatie-infrastructuur wordt ingezet. Benut waar relevant ook innovatie-organisaties als Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's), Topconsortia kennis en innovatie (TKI's) en Knowledge Transfer Offices (KTO's).
- **Human capital:** geef aan hoeveel menskracht (zowel kwalitatief als kwantitatief) nodig is om de activiteiten van het voorstel uit te voeren. Onderbouw waarom dit realistisch is, mede gezien de arbeidsmarktcrachte. Indien relevant, geef daarbij ook aan hoe het voorstel bijdraagt aan het vergroten van de arbeidscapaciteit op de lange termijn van de desbetreffende sector en/of branche. Hoe wordt bijvoorbeeld gezorgd voor voldoende vakmensen om aan de toekomstige vraag te kunnen voldoen? Ga waar relevant in op hoe dit voortbouwt op bestaande scholingsactiviteiten.

- **Monitoring en evaluatie:** hoe en wanneer vindt er monitoring en evaluatie plaats? Besteed aandacht aan de beoogde inrichting van de leercyclus van probleem, oplossing, implementatie en evaluatie. Geef de bijbehorende Performance Indicators (PIs) op de niveaus van proces, concrete projectresultaten en impact aan. Geef hierbij aan wat de 3-5 Key Performance indicators zijn. Gebruik ook de Theory of Change van het verdienvermogen om indicatoren te bepalen, aangezien de Theory of Change beschrijft hoe de projectoutput tot de beoogde impact leidt. Indicatoren dienen SMART geformuleerd te zijn en blijk te geven van ambitie.
- **Juridische uitvoerbaarheid:** Onderbouw de juridische uitvoerbaarheid van het voorstel, beantwoord daarbij de volgende vragen:
 - Is er (sector)specifieke regelgeving van toepassing op de uitvoering van het voorstel (zoals telecom- of geneesmiddelenregelgeving), en zo ja, is de uitvoering verenigbaar met die regelgeving, of zouden er bepaalde ontheffingen of aanpassingen nodig zijn om de uitvoering in lijn met het toepasselijk recht te brengen?
 - Is de uitvoering verenigbaar met de algemenere regelgevende kaders, zoals de Algemene Verordening Gegevensuitwisseling of het mededingingsrecht?
 - U kunt enkel in aanmerking komen voor een bijdrage aan activiteiten zoals benoemd onder artikel 4 en 5 van de Regeling. Onderbouw dat uw plan valt onder de aangegeven artikelen van de AGVV waaraan de Regeling refereert in artikel 4 en 5. Houdt rekening met de maximale steunintensiteit per deelnemer.

3.2 Samenwerking en governance

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Geef een beschrijving van de samenwerking en governance. Ga bij de beantwoording van dit onderdeel ten minste in op de onderstaande onderwerpen.

- **Deelnemende partijen:** wie dient het voorstel in en wat is de rol van iedere deelnemende partij en/of hoe dragen ze bij aan het project? Geef hierbij het aantal mkb bedrijven aan als percentage van de totaal aantal deelnemende partijen. Wanneer nog niet alle partijen bekend zijn licht toe hoe deze partijen geselecteerd zullen worden. Schets de relevante ervaring, capaciteit, en track record van de (mogelijk) deelnemende partijen en geef een overzicht van de (samenwerkings-)afspraken. Beschrijf hoe nieuwkomers en ‘unusual suspects’ actief betrokken worden gedurende de uitvoeringsfase. Deze betrokkenheid dient passend te zijn bij de fase en aard van het project. Indien relevant, beschrijf hoe buitenlandse expertise is ingebed in het project en hoe dit het voorstel versterkt.
- **Governance en organisatie:** hoe ziet de governance en organisatie van het project eruit? Schets de organen/gremia belast met bestuur, toezicht en uitvoering, de rollen, verantwoordelijkheden en verantwoordingslijnen, bevoegdheden (incl. budgetautorisatie), besluitvormingsprocedures, mogelijkheden tot interventie en risicomanagementprocessen. Geef de organisatievorm aan die is voorzien en hoe deze samenhangt met eventuele bestaande organisaties. Door wie worden de verschillende organen/gremia bemenst? Schets de relevante kennis en ervaring van de belangrijkste sleutelfiguren. Indien de bemensing (deels) nog niet bekend is, geef aan welke profiel mensen moeten hebben.
- **Stakeholders:** wie zijn de belangrijkste (internationale) publieke en private stakeholders (lees: belanghebbenden die niet direct betrokken zijn bij het indienen van het voorstel) en hoe worden zij betrokken bij het voorstel? Wat is hun rol en/of hoe verhouden ze zich tot dit voorstel? Geef aan wat de kansen zijn voor samenwerking, kennisdeling en synergiën en hoe hiervan gebruik wordt gemaakt. Indien relevant licht toe in hoeverre er al draagvlak voor dit voorstel is bij de belangrijkste stakeholders, en/of hoe het voorstel beoogt om het draagvlak verder te vergroten.
- **Intellectueel eigendom:** indien relevant, hoe wordt intellectueel eigendom geborgd? Geef aan welke partij rechthebbende is van de IE-rechten, welke partijen toegang hebben tot de IE, hoe die toegang wordt bewerkstelligd, hoe bedrijfsgeheimen worden beschermd, dat geheimhoudingsverklaringen ten aanzien van de IE en bedrijfsgeheimen worden opgesteld en eventuele change of control bepalingen worden opgenomen. Weglekeffecten dienen zo veel mogelijk voorkomen te worden.

4. Financiële onderbouwing

Inleiding

De financiële onderbouwing geeft de opbrengsten, uitgaven en cofinanciering van het voorstel weer. Ook geven indieners weer waarom Nationaal Groeifondsmiddelen benodigd zijn om het voorstel succesvol uit te voeren, wat de aannames zijn in de begroting, en waar de financiële risico's liggen. Ten slotte is het belangrijk dat indieners helder beschrijven welke partijen financieel bijdragen, op welke manier en hoe concreet de toezeggingen zijn. Zie ook www.rvo.nl/subsidiespelregels.

Toelichting

Ga bij de beantwoording van dit onderdeel ten minste in op de onderstaande onderwerpen. Veel van deze onderwerpen dienen in een apart Excel-bestand aangeleverd te worden. Waar dit het geval is staat dit aangegeven. Dit Excel-bestand dient als bijlage meegestuurd te worden. De overige onderwerpen dienen in de hoofdtekst van het aanvraagformulier opgenomen te worden. De hoofdtekst dient zelfstandig leesbaar te zijn.

4.1 Begroting

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Lever de begroting op hoofdlijnen in het voorstel aan en een uitgebreide versie in een apart Excel-bestand. Een format voor de uitgebreide begroting volgt. Neem in de hoofdtekst van de aanvraag een begroting op hoofdlijnen op. Dit dient tenminste onderdelen 1 en 2 te bevatten, de procentuele NGF-bijdrage en het onderscheid tussen cash en in-kind bijdragen. Geef in de hoofdtekst van de aanvraag eveneens op hoofdlijnen weer hoe de financiële kosten en directe financiële opbrengsten in de begroting zijn onderbouwd en welke aannames hierbij zijn gemaakt.

1. Uitgaven en inkomsten op projectniveau per:
 - a) Jaar (kasstromenoverzicht)
 - b) Fase, inclusief begin en eindtijd van elke fase
 - c) Werkpakket/programmaliijn
 - d) Actielijn/activiteit

Maak hierbij onderscheid tussen:

- Bijdrage van het NGF, private cofinanciering, publieke cofinanciering en overige bekostigingsinstrumenten (voor a t/m d)
 - Maak hierin onderscheid tussen in-cash, in-kind en indirecte cofinanciering. Indirecte cofinanciering is alleen mogelijk voor kennisinstellingen. en omvat gerelateerde investeringen in initiatieven die eveneens bijdragen aan de doelen van een Groeifondsproject.
 - Type kostenpost (loonkosten/afschrijvingskosten/overige kosten) (voor c)
2. Begroting per deelnemer per jaar:
 - a) De loonkosten/afschrijvingskosten/overige kosten
 - b) De hoogte van het gevraagde NGF bedrag
 - c) De hoogte van de eigen bijdrage (cash, in-kind uitsplitsing en gerelateerde investeringen)
 - d) De vestigingslocatie(s) waar de activiteiten plaatsvinden (indien reeds bekend). Geef weer in welke stad en provincie, BES-eilanden of buitenland.

Kwaliteitseisen begroting

Voeg in het plan een onderbouwing van de gehanteerde aannames toe. Houd hierbij ten minste rekening met onderstaande kwaliteitseisen.

- Geef waar mogelijk referentiewaarden aan en/of maak gebruik van de p*q principe met een inschatting van prijzen (p) en hoeveelheden (q). T.a.v. de prijzen dient duidelijk te zijn uit welke componenten deze bestaan (zoals loon, opslagen voor overhead etc.). Geef duidelijk de bron aan en licht dit toe. Geef waar mogelijk relevante offertes, afgeronde projecten, kengetallen en benchmarks weer om de geraamde kosten nader te onderbouwen.
- Per kostenpost is de totstandkoming van het resultaat navolgbaar en traceerbaar:
 - a) Het prijspeil is aangegeven en consistent toegepast. Tevens of bedragen inclusief of exclusief BTW zijn en waarom.
 - b) Per kostenpost –de gebruikte aannames zijn vastgelegd en toegepast.
 - c) De aannames zijn relevant en ondubbelzinnig beschreven, inclusief mogelijke risico's en onzekerheidsspreiding.
 - d) Aannames zijn niet onderling tegenstrijdig.
 - e) De gehanteerde bronnen zijn traceerbaar naar de scope.
 - f) De robuustheid en hardheid van de gehanteerde aannames ten aanzien van gehanteerde aantallen, percentages en kostprijzen van de kostenposten zijn voldoende plausibel.

Administratieve aandachtspunten:

- Loonkosten, waarbij de volgende methodieken worden geaccepteerd: 1. Integrale kostensystematiek (kijk voor de voorwaarden op www.rvo.nl/subsidiespelregels) 2. Loonkosten + 50% opslagsystematiek 3. Vast uurtarief van € 60,00
- Voor de in-kind bijdragen: Geef concreet weer waar deze in-kind bijdrage uit bestaat en waar deze op gebaseerd is.
- Bent u btw-plichtig, dan mag u de betaalde btw niet opnemen in deze subsidiebegroting. U verrekent de btw in uw aangifte omzetbelasting. Wanneer u niet btw-plichtig bent, is het mogelijk de btw over bepaalde kostenposten mee te nemen in de begroting. Zie voor meer informatie: BTW bij subsidies | RVO.nl | Rijksdienst.

4.2 Optimale begrotingsmix

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Onderbouw in de hoofdtekst per programmalijn en waar mogelijk per activiteit waarom de voorgestelde bekostigingsmix tussen de gevraagde NGF-bijdrage en de cofinanciering passend is. Onderbouw het niveau van de bijdragen en ga in op de aannames die hier ten grondslag liggen.

Toelichting

Commitment van alle partijen in een NGF-voorstel is van belang voor een kansrijk voorstel. Het leveren van een eigen bijdrage door partijen stimuleert het maken van strategische keuzes en toont direct commitment voor de langere termijn. Dit weegt dus positief mee bij de beoordeling. Voorstellen dienen daarnaast te voldoen aan de Europese staatssteunkaders.

Maak in de beantwoording van deze vraag onderscheid tussen publieke en private additionaliteit³. Met private additionaliteit wordt bedoeld dat investeringen additioneel dienen te zijn aan private investeringen. Uitgangspunt is dat financiële middelen uit het fonds enkel moeten worden ingezet waar sprake is van marktfalen, waardoor een voorstel met alleen financiering uit de markt niet tot stand komt. Als er een business case gemaakt kan worden met een financieel marktconform rendement, zal de investering in principe door de markt gefinancierd moeten worden en niet vanuit het Nationaal Groeifonds. Het voorstel dient ook additioneel aan bestaande of geplande publieke investeringen te zijn en niet binnen een bestaande regeling van de overheid te vallen, zoals Invest-NL, het Toekomstfonds of de SDE++. Ook kan dit betekenen dat van een bestaande regeling voor het betreffende voorstel geen gebruik kan worden gemaakt omdat bijvoorbeeld het type uitgave of het beleidsterrein niet past binnen de bestaande regeling of omdat het budget van de

³ Zie voor een nadere toelichting op deze gronden bladzijdes 18 en 19 van de Memorie van Toelichting van Wet NGF, vindplaats: [Tijdelijke regels inzake instelling van een Nationaal Groeifonds \(Tijdelijke wet Nationaal Groeifonds\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

bestaande regeling te beperkt is. Voor zowel private als publieke additionaliteit geldt dat ook internationale financiering en instrumenten verkend moeten zijn.

Private additionaliteit

- Toon aan dat het deel van de kosten waarvoor subsidie wordt aangevraagd niet vanuit de private sector te bekostigen is, waarom dit specifieke bedrag benodigd is als subsidie in relatie tot de activiteit(en) en geef aan hoe additionaliteitsrisico's worden gemanaged.
- Indien relevant: Geef weer waarom een mix van financiering en bekostiging geschikt is en wat de onderbouwing hiervan is. Geef bij calls weer op basis waarvan subsidiepercentages zijn vastgesteld.
- Breng hierbij het verschil in kaart tussen de situatie met en zonder NGF-bekostiging met verwachte uitkomst en activiteitsvolume. Onderbouw de financieringskloof middels een confidentiële Excel-bijlage waarin indieners inzicht geven in de financieringskloof. Met de financieringskloof wordt het verschil bedoeld tussen de positieve en negatieve kasstromen gedurende de levensduur van de investering.

Publieke additionaliteit

- Welke publieke instrumenten worden naast de gevraagde NGF-bijdrage ingezet? Geef een overzicht van de huidige bekostigings- en financieringsmix van het voorstel m.b.t. publieke bekostigings- en financieringsinstrumenten inclusief onderbouwing. Dit mogen ook internationale instrumenten zijn.

Onderbouw de aannames die gemaakt zijn bij de berekening van de contante waarde, zoals de toekomstige kasstromen, de inflatie, de discontovoet en de tijdsperiode. Wanneer een inschatting van de bedragen voor latere fases of bepaalde activiteiten niet mogelijk is, geef dit dan aan en licht toe. Geef aan wat de verwachte exploitatiekosten zijn gedurende de levensduur van het project en door wie deze kosten gedragen zullen worden.

4.3 Zekerheid over bijdragen

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Geef aan of de bijdragen van deelnemende partijen toegezegd zijn. Voeg bij toegezegde bijdragen de toezegging of een intentieverklaring als bijlage toe. Geef daarbij aan of de toezeggingen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk zijn. Algemene steunverklaringen hoeven niet te worden toegevoegd. Daar volstaat een algemene tekst met deelnemers die dit voorstel ook steunen, maar geen toezeggingen doen.

4.4 Niet structureel

Vraag in uitwerking van de aanvraag

Onderbouw dat een impulsbekostiging door het NGF benodigd is en dat de activiteiten niet structureel bekostigd hoeven te worden uit het NGF. Onderbouw dit met een begin- en einddatum en een exit strategie. Geef hierbij de omvang van eventuele kosten na afloop van het voorstel per jaar weer (inclusief dekkingsplan).

4.5 Toelichting AGVV

Waarvoor kunt u subsidie aanvragen?

- voor fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en/of experimentele ontwikkeling
- de bouw of het upgraden van onderzoeksinfrastructuur
- de bouw, het upgraden of de exploitatie van innovatieclusters
- innovatiesteun voor kleine en middelgrote ondernemingen
- proces- en organisatie-innovatie
- opleidingssteun

Het betreft hier de onderdelen benoemd in artikel 4 en 5 van de regeling. Daarbij wordt verwezen naar de artikelen van de algemene groepsvrijstellings verordening (AGVV). Hieronder staat een korte samenvatting van de activiteiten en de maximale steunintensiteit. Voor een volledige beschrijving moet worden verwezen naar artikel 25, 26, 27, 28, 29 en 31 van de AGVV.

4.5.1 Fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling

Fundamenteel onderzoek zijn experimentele of theoretische werkzaamheden die voornamelijk worden verricht om nieuwe kennis te verwerven over de fundamentele aspecten van verschijnselen en waarneembare feiten, zonder dat hiermee een directe commerciële toepassing of een direct commercieel gebruik wordt beoogd.

Bij industrieel onderzoek doet u nieuwe kennis en vaardigheden op met het doel een nieuw product, proces of dienst te ontwikkelen, of om bestaande producten, processen of diensten aanmerkelijk te verbeteren. Het omvat de vervaardiging van onderdelen voor complexe systemen en kan ook de bouw omvatten van prototypes in een laboratoriumomgeving en/of in een omgeving met gesimuleerde interfaces voor bestaande systemen, alsmede pilotlijnen, wanneer dat nodig is voor het industriële onderzoek en met name voor de validering van generieke technologie.

Experimentele ontwikkeling staat dicht bij de markt: u verwerft, combineert, geeft vorm en gebruikt bestaande wetenschappelijke, technische, zakelijke en andere relevante kennis en vaardigheden met het doel om een nieuw of verbeterd product, proces of dienst te ontwikkelen. Dit kan ook activiteiten omvatten die gericht zijn op de conceptuele formulering, de planning en documentering van alternatieve producten, procedés of diensten. Experimentele ontwikkeling kan ook de bouw van prototypes, demonstraties, pilotontwikkeling, testen en validatie omvatten van nieuwe of verbeterde producten, processen of diensten in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, processen of diensten die niet grotendeels al vast staan.

Routinematige of periodieke wijzigingen van bestaande producten, productielijnen, fabricageprocessen, diensten en andere courante activiteiten worden niet gezien als IO of EO, ook niet als deze wijzigingen verbeteringen zijn.

De in aanmerking komende kosten zijn:

- Loonkosten, waarbij de volgende methodieken worden geaccepteerd: 1. Integrale kostensystematiek (kijk voor de voorwaarden op www.rvo.nl/subsidiespelregels) 2. Loonkosten + 50% opslagsystematiek 3. Vast uurtarief van € 60,00
- Kosten van aangeschafte machines en apparatuur (let op afschrijving en eventuele restwaarde);
- Kosten van verbruikte materialen en hulpmiddelen;
- Kosten van uitbesteding (kosten derden).

De steunintensiteit bedraagt:

Soort onderzoek % steun mogelijk	Basis steun	Kleine onderneming	Middelgrote onderneming	Daadwerkelijke samenwerking + verspreiding resultaten*	Maximum
Fundamenteel onderzoek	100	-	-	-	100
Industrieel onderzoek	50	20	10	15	80
Experimenteel onderzoek	25	20	10	15	60
Haalbaarheidsstudies	50	20	10	-	70

*met 15 procentpunten indien één van de volgende voorwaarden is vervuld:

- i) *het project behelst daadwerkelijke samenwerking:*
 - tussen ondernemingen waarvan er ten minste één een kmo is, of wordt uitgevoerd in ten minste twee lidstaten of in een lidstaat en in een overeenkomst sluitende partij bij de EER- overeenkomst, en geen van de ondernemingen neemt meer dan 70 % van de in aanmerking komende kosten voor haar rekening, of
 - tussen een onderneming en één of meer organisaties voor onderzoek en kennisverspreiding, waarbij deze organisaties ten minste 10 % van de in aanmerking komende kosten dragen en het recht hebben hun eigen onderzoeksresultaten te publiceren;
- ii) *de projectresultaten ruim worden verspreid via conferenties, publicaties, open access- repositories, of gratis of opensource-software.*

4.5.2 De bouw of het upgraden van onderzoeksinfrastructuur

Dit betreft faciliteiten en diensten die door de wetenschappelijke gemeenschap worden gebruikt om op hun vakgebied onderzoek te verrichten. De invalshoek is dus wetenschappelijk en niet primair commercieel gedreven. Het gaat hier uitsluitend over de investeringskosten.

Wanneer met onderzoeksinfrastructuur zowel economische als niet-economische activiteiten worden verricht, wordt voor de financiering, kosten en inkomsten van elk soort activiteit een gescheiden boekhouding gevoerd, op basis van consequent toegepaste en objectief te rechtvaardigen beginselen van kostprijsadministratie.

De prijs die voor de exploitatie of het gebruik van de infrastructuur wordt berekend, stemt overeen met een marktprijs. Toegang tot de infrastructuur staat open voor meerdere gebruikers en wordt op transparante en niet-discriminerende basis verleend.

De in aanmerking komende kosten zijn: de kosten van de investeringen in immateriële en materiële activa.

De steunintensiteit bedraagt: ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten. Per onderzoeksinfrastructuur geldt een steunmaximum van 20 miljoen euro.

4.5.3 De bouw, het upgraden of de exploitatie van innovatieclusters

Steun voor innovatieclusters wordt uitsluitend verleend aan de rechtspersoon die het innovatiecluster opereert (de clusterorganisatie). De subsidie aan de ontvangende partij mag dus ook niet (indirect) worden doorgesluisd aan derden (overige partijen binnen het cluster).

De clusterorganisatie zal, wanneer operationeel, ook toegang aan andere partijen geven die de technologie willen testen.

Toegang tot de panden, faciliteiten en activiteiten van het cluster staat open voor meerdere gebruikers en wordt op transparante en niet-discriminerende basis verleend. De vergoedingen die voor het gebruik van de faciliteiten van het cluster en voor deelname aan de activiteiten van het cluster worden berekend, stemmen overeen met de marktprijs of weerspiegelen de kosten ervan.

Het innovatiecluster zal een 'access document' opstellen en publiceren op de eigen website waarin de voorwaarden voor de toegang tot het innovatiecluster en de kosten voor het gebruik worden opgenomen.

De in aanmerking komende kosten zijn: investeringssteun (investerings- in immateriële en materiële activa) en exploitatiesteun (personeelskosten en administratieve kosten).

De steunintensiteit bedraagt: ten hoogste 50% van de totale in aanmerking komende kosten over de periode waarvoor steun wordt toegekend. Exploitatiesteun mag ten hoogste tien jaar doorlopen. Per innovatiecluster geldt een steunmaximum van 7,5 miljoen euro.

4.5.4 Innovatiesteun voor kleine en middelgrote ondernemingen

De in aanmerking komende kosten zijn:

- de kosten verbonden aan de verkrijging, validering en verdediging van octrooien en immateriële activa;
- de kosten verbonden aan het detacheren van hooggekwalificeerd personeel van een organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding of een grote onderneming naar onderzoeks-, ontwikkelings- en innovatieactiviteiten in een nieuw gecreëerde functie binnen de begunstigde onderneming, zonder dat hierbij andere personeelsleden worden vervangen;
- de kosten verbonden aan innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning.
 - innovatieadviesdiensten: consulting, bijstand en opleiding op het gebied van kennisoverdracht, verwerving, bescherming en exploitatie van immateriële activa, het gebruik van standaarden en regels waarin deze zijn vastgelegd;
 - innovatieondersteuningsdiensten: het verschaffen van kantoorroimte, databanken, bibliotheken, marktonderzoek, laboratoria, diensten in verband met kwaliteitslabels, testen en certificatie met het oog op de ontwikkeling van doeltreffendere producten, procedés of diensten;

De steunintensiteit bedraagt: ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten. Voor innovatiesteun geldt een steunmaximum van 5 miljoen euro per onderneming per project.

In het specifieke geval van steun voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning kan de steunintensiteit worden verhoogd tot 100% van de kosten mits het totale bedrag van de steun voor innovatieadviesdiensten en diensten inzake innovatieondersteuning ten hoogste € 200.000 bedraagt per onderneming over een periode van drie jaar.

4.5.5 Proces- en organisatie-innovatie

Organisatie-innovatie is de toepassing van een nieuwe organisatiemethode in de bedrijfsvoering, in de organisatie op de werkvloer of in de externe betrekkingen van een onderneming, maar met uitsluiting van veranderingen die zijn gebaseerd op organisatiemethoden die reeds in gebruik zijn in de onderneming, veranderingen in de managementstrategie, fusies en acquisities, het niet meer gebruiken van een procedé, eenvoudige vervangings- en uitbreidingsinvesteringen, veranderingen die louter het gevolg zijn van prijswijzigingen voor productiefactoren, aanpassingen op maat, lokalisatie, gebruikelijke, seizoens- en andere cyclische veranderingen, het verhandelen van nieuwe of sterk verbeterde producten.

Procesinnovatie betreft de toepassing van een nieuwe of sterk verbeterde productie- of leveringsmethode (daaronder begrepen aanzienlijke veranderingen in technieken, uitrusting of software), maar met uitsluiting van geringe veranderingen of verbeteringen, verhogingen van de productie- of dienstverleningscapaciteit door de toevoeging van productie- of logistieke systemen die sterk gelijken op die welke reeds in gebruik zijn, het niet meer gebruiken van een procedé, eenvoudige vervangings- en uitbreidingsinvesteringen, veranderingen die louter het gevolg van prijswijzigingen voor productiefactoren zijn, aanpassingen op maat, lokalisatie, gebruikelijke seizoens- en andere cyclische veranderingen, het verhandelen van nieuwe of sterk verbeterde producten.

De in aanmerking komende kosten zijn:

- personeelskosten;
- kosten van apparatuur en uitrusting, gebouwen en gronden voor zover en zolang zij worden gebruikt voor het project;
- kosten van contractonderzoek, kennis en octrooien die op arm's length worden verworven bij of waarvoor een licentie wordt verkregen van externe bronnen;
- bijkomende algemene kosten en andere exploitatiekosten, waaronder die voor materiaal, leveranties en dergelijke producten, die rechtstreeks uit het project voortvloeien.

De steunintensiteit bedraagt: ten hoogste 15% van de in aanmerking komende kosten voor grote ondernemingen en 50% van de in aanmerking komende kosten voor kmo's. De vrijstelling is in principe bedoeld voor kmo's. Ook steun aan grote ondernemingen kan worden vrijgesteld, mits sprake is van een samenwerkingsverband met kmo's (die minstens 30% van de in aanmerking komende kosten dragen). De totale steun mag niet meer zijn dan 7,5 miljoen euro per onderneming per project.

4.5.6 Opleidingssteun

Er wordt geen steun toegekend voor opleiding die ondernemingen geven om te voldoen aan bindende nationale opleidingsnormen.

De in aanmerking komende kosten zijn:

- de personeelskosten van de opleiders, voor de uren dat de opleiders aan de opleiding deelnemen;
- rechtstreeks met het opleidingsproject verband houdende operationele kosten van opleiders en deelnemers aan de opleiding, zoals reiskosten, accommodatiekosten, materiaal en benodigdheden die rechtstreeks met het project verband houden, de afschrijving van werktuigen en uitrusting voor zover deze uitsluitend voor het opleidingsproject worden gebruikt.
- kosten van adviesdiensten met betrekking tot het opleidingsproject;
- de personeelskosten van de deelnemers aan de opleiding en algemene indirecte kosten (administratieve kosten, huur, algemene vaste kosten), voor de uren dat de deelnemers de opleiding bijwonen.

De steunintensiteit bedraagt: ten hoogste 50% van de in aanmerking komende kosten. De steunintensiteit kan als volgt worden verhoogd tot een maximale steunintensiteit van 70% van de in aanmerking komende kosten:

- a. met 10 procentpunten indien de opleiding aan werknemers met een handicap of aan kwetsbare werknemers wordt gegeven;
- b. met 10 procentpunten indien de steun aan middelgrote ondernemingen wordt toegekend en met 20 procentpunten indien de steun aan kleine ondernemingen wordt toegekend.

Wanneer de steun in de sector van het zeevervoer wordt toegekend, kan de steunintensiteit worden verhoogd tot 100% van de in aanmerking komende kosten bedragen, mits aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- a. de deelnemers aan de opleiding behoren niet tot de bemanning, maar tot de opvarenden, en
- b. de opleiding vindt plaats aan boord van schepen die in de Unie zijn geregistreerd.

Voor opleidingssteun geldt een steunmaximum van 2 miljoen euro per opleidingsproject.

5. Bijdrage aan duurzaam verdienvermogen

Inleiding

Het begrip duurzaam verdienvermogen is gedefinieerd als de economische groei die Nederland op lange termijn op structurele basis kan genereren, gericht op een economisch, sociaal en ecologisch duurzame toekomst voor huidige en toekomstige generaties in heel Nederland. De commissie weegt hierbij op portefeuilleniveau over de gehele looptijd van het fonds heen mee of er sprake is van een redelijke spreiding van de investeringen over Nederland. Dit beoordelingscriterium valt uiteen in twee subcriteria, één criterium dat zich richt op de economische effecten van het voorstel (5.1) en één dat zich richt op de (overige) maatschappelijke effecten (5.2).

5.1 Onderbouwing economische effecten

Vragen in uitwerking van de aanvraag

- Op welke projecttype(n) heeft het voorstel betrekking? De verschillende projecttypen zijn in onderstaande toelichting uiteengezet. Combinaties van projecttypen zijn mogelijk.
- Onderbouw de economische effecten van het voorstel. Onderstaande toelichting beschrijft de elementen die in deze onderbouwingen meegenomen dienen te worden.

Toelichting

De Theory of Change staat centraal in de onderbouwing van de economische effecten. Stel een Theory of Change op die aannemelijk en navolgbaar maakt hoe uitvoering van het projectvoorstel een bijdrage levert aan het vergroten van het economisch verdienvermogen. Geef een heldere toelichting op de rol die elke stap in de Theory of Change daarbij vervult. Een handleiding voor het opstellen van een Theory of Change is in hoofdstuk 6 opgenomen.

Maak bij het onderbouwen van de economische effecten gebruik van het hieronder opgenomen overzicht van projecttypen. Onderbouw op welk(e) projecttype(n) het ingediende voorstel betrekking heeft. Geef aan wat de mechanismes zijn waarlangs het voorstel tot verdienvermogen leidt.

Het analysekader voor het onderdeel verdienvermogen bevat suggesties voor het type informatie dat de commissie nodig heeft om de impact op verdienvermogen te kunnen beoordelen. Het betreft een combinatie van context-informatie over de sectoren en markten waar het voorstel betrekking op heeft (o.a. kwantitatieve inschattingen van sector- en marktomvang, marktaandeel en exportpotentie, groeiverwachtingen, productiviteitsontwikkelingen, comparatieve voordelen) en projectspecifieke gegevens over wat met het project wordt gerealiseerd en de impact daarvan op het verdienvermogen. Door de context- en projectinformatie plausibel met elkaar in verband te brengen ontstaat inzicht in de bijdrage van het project aan het vergroten van het verdienvermogen. Indieners dienen hun aannames te expliciteren en zoveel mogelijk met relevante kwantitatieve data te onderbouwen, op basis van onafhankelijke bronnen van ervaringscijfers en statistische gegevens.

Kwantitatief bbp-effect

In de eerste twee rondes van het Nationaal Groeifonds is aan de indieners gevraagd om als indicatie voor de bijdrage aan het verdienvermogen het bbp-effect van individuele voorstellen te berekenen/te kwantificeren. Bbp-effecten van individuele voorstellen, zeker op het gebied van de overgebleven terreinen R&D en Innovatie en Kennisontwikkeling, zijn mede door methodologische beperkingen echter niet altijd goed te berekenen. In de tweede ronde is de Theory of Change al als aanvulling op de bbp-effectberekening geïntroduceerd. Waar dit inderdaad niet te berekenen is, kiest de commissie Groeifonds, mede op advies van het Centraal Planbureau (CPB), voor de hier en in het analysekader geschetste aanpak. Verdienvermogen blijft nog steeds het belangrijkste criterium van de commissie bij de beoordeling van voorstellen, maar wordt op een andere manier onderbouwd met een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve informatie. In samenwerking met het CPB, andere kennispartners en de fondsbeheerders zal de commissie de komende periode bepalen hoe op portfolioniveau de bbp-effecten van het Nationaal Groeifonds als geheel in beeld kunnen worden gebracht.

Overzicht van projecttypen

- **Projecttype 1: Nieuwe product of dienst**

Het voorstel betreft de ontwikkeling van een nieuw product of dienst. Schets de groeiverwachtingen van zowel de markt als de economische activiteit/sector (in termen van volumes). Doe dit zowel nationaal als internationaal (als er sprake is van exportkansen) en geef inzicht in het (huidige/te verwachten) marktaandeel van Nederland. Schets de verwachte productiviteitsgroei in de betreffende sector en het tijdpad dat daarbij hoort. Beschrijf de comparatieve voordelen van Nederland (op het gebied van kennis, kunde, productietechnologie, menselijk kapitaal, (internationale) bereikbaarheid, infrastructuur, vestigingsklimaat, vertrouwen, ...). Onderbouw hoe het projectvoorstel hierbinnen past / aan bijdraagt. Beschrijf alle aannames zo expliciet mogelijk en verschaft relevante kwantitatieve gegevens.

- **Projecttype 2: Productiviteitsverhogende procesinnovatie**

Het voorstel betreft een procesinnovatie in een bestaande economische activiteit. Schets het aandeel in de Nederlands economie (in termen van volumes toegevoegde waarde en/of werkgelegenheid), het huidige productiviteitsniveau en de verwachte productiviteitsgroei in de betreffende sector. Onderbouw of, in welke mate en hoe de procesinnovatie leidt tot een kostendaling/toegenomen efficiency van productieprocessen en tot een hogere (arbeids-/kapitaals-)productiviteit in de betreffende sector/economische activiteit. Beschrijf alle aannames zo expliciet mogelijk en verschaft relevante kwantitatieve gegevens. Als de procesinnovatie zelfstandig te vermarkten is (nationaal, internationaal), dan kan er tevens sprake zijn van een nieuw product of dienst en is mogelijk ook projecttype 1 aan de orde.

- **Projecttype 3: Sleuteltechnologie**

Het voorstel betreft een investering in een sleuteltechnologie of in fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Geef aan wat de TRL van de betreffende activiteit is en geef een indicatie van de termijn waarop de activiteit of technologie marktrijp is. Schets voor welke markten (nationaal en internationaal) de sleuteltechnologie of het onderzoek relevant is, wat de groeiverwachtingen zijn (in termen van volume, marktaandeel en productiviteit) en wat de verwachte impact is op productiviteitsgroei in de betreffende sector(en). Schets de comparatieve voordelen van Nederland die aannemelijk maken dat de economische kansen kunnen worden verzilverd. Beschrijf alle aannames zo expliciet mogelijk en verschaft relevante kwantitatieve gegevens.

- **Projecttype 4: Voor innovatie randvoorwaardelijke faciliteit of voorziening**

Het voorstel betreft een investering in product of procesinnovatie in een fysieke, digitale of anderszins randvoorwaardelijke faciliteit of voorziening die bijdraagt aan kostenreductie, productiviteitsverhoging en/of efficiencyverbetering van productieprocessen. Schets voor welke markten en sectoren relevant is. Schets voor welke markten (nationaal en internationaal) de faciliteit of voorziening relevant is, wat de groeiverwachtingen zijn (in termen van volume, marktaandeel en productiviteit) en wat de verwachte impact is op productiviteitsgroei in de betreffende sector(en). Schets de comparatieve voordelen van Nederland die aannemelijk maken dat de economische kansen kunnen worden verzilverd. Beschrijf alle aannames zo expliciet mogelijk en verschaft relevante kwantitatieve gegevens.

- **Projecttype 5: Op verduurzaming gerichte product- of procesinnovatie**

Het voorstel betreft een investering in product of procesinnovatie die zorgt voor verduurzaming van (bestaande) producten en/of productieprocessen, waardoor de betreffende economische activiteit ook op termijn kan voldoen aan en kan renderen binnen wettelijke en maatschappelijke eisen en voorwaarden nu en in de toekomst op het gebied van onder meer broeikasgassen, stikstof, grondstoffengebruik, geluid. Schets de huidige omvang van de betreffende markt en sector, marktaandeel en groeiverwachtingen, het huidige productiviteitsniveau en verwachte productiviteitsontwikkeling. Schets de comparatieve voordelen van Nederland die aannemelijk maken dat de economische activiteit ook in de toekomst relevant is voor nationaal verdienvermogen. Beschrijf alle aannames zo expliciet mogelijk en verschaft relevante kwantitatieve gegevens. Als de procesinnovatie zelfstandig te vermarkten is (nationaal, internationaal), dan is er ook sprake van een nieuw product of dienst (→ zie projecttype 1).

- **Projecttype 6: Opleiding en vaardigheden (beroeps-)bevolking**

Het voorstel betreft een investering in onderwijs of leven lang ontwikkelen (scholing) van scholieren, studenten, werkenden of werkzoekenden. Schets op welke wijze het voorstel zorgt voor een toename in menselijk kapitaal en een hogere arbeidsproductiviteit. Besteed daarbij ook aandacht aan positieve 'overloopeffecten' zoals snellere absorptie van nieuwe kennis/technologie en een grotere mate van aanpassingsvermogen aan externe schokken. Indien sprake is van sectorspecifieke scholing, schets dan ook wat het huidige aandeel in de Nederlands economie is van de betreffende economische activiteiten (volume toegevoegde waarde en werkgelegenheid) en de verwachte productiviteitsontwikkeling in de betreffende sector.

5.2 Onderbouwing maatschappelijke effecten

Vragen in uitwerking van de aanvraag

A. Geef aan wat de te verwachten maatschappelijke effecten van het voorstel zijn.

- Benoem in ieder geval de drie belangrijkste positieve maatschappelijke effecten die het voorstel helpen realiseren. Geef aan hoe de gekozen aanpak en projectactiviteiten bijdragen aan het realiseren van deze effecten. Indien er meer of minder dan drie positieve effecten zijn, benoem deze ook en/of onderbouw dit.
- Benoem in ieder geval de drie belangrijkste negatieve maatschappelijke effecten die het voorstel kan veroorzaken en welke maatregelen het project treft om die negatieve effecten zoveel mogelijk te mitigeren. Indien er meer of minder dan drie negatieve effecten zijn, benoem deze ook en/of onderbouw dit.
- Geef aan op welke termijn de maatschappelijke effecten zich naar verwachting zullen manifesteren en waar deze zich zullen voordoen (regionaal, nationaal, buurlanden, effecten op ontwikkelingslanden, internationaal). Maak daarbij een onderscheid naar de effecten tijdens de uitvoering van het project en effecten die na afloop optreden. Geef waar mogelijk per effect aan welke waarden worden nagestreefd en hoe de effecten worden gemonitord. Kwantificeer zo veel mogelijk.

Een groslijst met definities van effecten die de commissie van het Nationaal Groeifonds relevant vindt, staat in onderstaande toelichting. Indieners kunnen desgewenst andere effecten opnemen in het voorstel.

B. Welke (technologisch-)ethische vraagstukken spelen er en hoe wordt hiermee omgegaan (zie voorbeelden op definitielijst)?

C. Indien het een voorstel betreft met dataverzameling en/of digitaliseringscomponenten, geef aan:

- hoe de kwaliteit van data, algoritmen en data-analyse gewaarborgd wordt. Geef in het geval van open data aan hoe wordt voldaan aan de standaard FAIR data principes;
- hoe wordt voldaan aan wet- en regelgeving op het gebied van AVG.

D. Geef aan wat de effecten van het voorstel zijn op de verschillende generaties. Vul daartoe de onderstaande matrix in. Schat voor uw voorstel in of het effect op de eerste drie categorieën (inkomen, onderwijs en klimaat & duurzaamheid) positief, neutraal, of negatief is voor de drie leeftijdscategorieën (<24, 24-67, >67). Ga hierbij uit van de baten zoals die over 10 tot 20 jaar zullen neerslaan.

Als uw voorstel tevens effecten sorteert op het gebied van arbeidsmarkt, woningmarkt, gezondheidszorg en/of democratie & participatie, schat deze effecten dan ook. U kunt daarnaast een kwalitatieve toelichting geven bij de effecten die zijn opgegeven in de matrix.

De Generatietoets heeft als doel om de effecten van investeringen uit het Nationaal Groeifonds op verschillende leeftijdsgroepen in kaart te brengen. Deze informatie kan gebruikt worden bij de beoordeling om te borgen dat de investeringen uit het Nationaal Groeifonds voldoende oog hebben voor huidige en toekomstige generaties. Er zijn drie verplichte onderwerpen waarvan u verwacht wordt de effecten te schatten, en vier onderwerpen waarvan u verwacht wordt de effecten te schatten wanneer uw voorstel een directe effect zal teweegbrengen.

Matrix voor Generatietoets t.b.v. voorstelindiening Nationaal Groeifonds

Generatietoets			
Vul de verwachte effecten over 10 tot 20 jaar in de matrix in.	Leeftijdscategorieën		
	<24 jaar	24 – 67 jaar	>67 jaar
1. Inkomen			
2. Onderwijs			
3. Klimaat & Duurzaamheid			
Indien relevant voor het voorstel:			
4. Arbeidsmarkt			
5. Woningmarkt			
6. Gezondheidszorg			
7. Democratie & Participatie			
Legenda			
+	Positief effect voor de betreffende generatiecategorie		
+/-	Geen effect voor de betreffende generatie categorie		
-	Negatief effect voor de betreffende generatie categorie		

Toelichting: Groslijst maatschappelijke effecten

Milieu- en leefomgevingseffecten:

- Effecten op de uitstoot van broeikasgassen
- Effecten op het gebruik van grond- en/of hulpstoffen
- Effecten op de klimaatbestendigheid en waterrobuustheid
- Effecten op biodiversiteit
- Overige milieueffecten (stikstof, fijnstof, geluid, lucht, bodem en water)

Gezondheidseffecten:

- Effecten op gezondheidsverschillen tussen sociaal-economische groepen
- Effecten op de gezondheid (ziektelast) als gevolg van ongezonde levensstijl en -omgeving
- Effecten op participatie in de samenleving en kwaliteit van leven van mensen met een chronische ziekte, een levenslange beperking of dementie

Veiligheidseffecten:

- Effecten op voedselveiligheid
- Effecten op externe veiligheid
- Effecten op economische veiligheid
- Effecten op dataveiligheid en cybersecurity

Sociale effecten:

- Effecten op sociale gelijkheid
- Effecten op kansengelijkheid
- Effecten op participatie /deelname aan de samenleving
- Effecten op passend opleidingsniveau

Overige maatschappelijke effecten:

- Maatschappelijke effecten die hierboven niet genoemd zijn maar wel door het indienend consortium zijn geïdentificeerd. Geef voor deze effecten de naam van het effect met een korte uitleg. Geef ook voor deze effecten aan op welke termijn zij zich manifesteren, inclusief een fasering en bij negatieve effecten welke mitigerende maatregelen worden getroffen.

Definities maatschappelijke effecten

Hieronder volgt een korte toelichting op elk van de genoemde maatschappelijke effecten. Daarbij wordt waar mogelijk ook de link gelegd met de bijbehorende missies uit het Missiegedreven Topsectoren- en Innovatie Beleid (MTIB) en andere relevante Rijksdoelen. De mate waarin voorstellen bijdragen aan het realiseren van relevante missies en Rijksdoelen – en missies en doelen in ieder geval niet verder uit het zicht helpen brengen - wordt meegewogen in het oordeel van de commissie. Het saldo van positieve en negatieve maatschappelijke effecten dient op voorstellenniveau positief te zijn.

Milieu- en leefomgevingseffecten

Uitstoot van broeikasgassen

De mate waarin het voorstel effecten heeft op de uitstoot van broeikasgassen zoals CO₂, methaan en lachgas. In lijn met de missies uit het MTIB (Thema Energietransitie en Duurzaamheid) worden meegewogen de effecten op: [a] vermindering van de nationale broeikasgasuitstoot met 49% in 2030, op weg naar 95% minder uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990; [b] een volledig CO₂-vrij elektriciteitssysteem in 2050; [c] een CO₂-vrije gebouwde omgeving in 2050; [d] een klimaatneutrale industrie met hergebruik van grondstoffen en producten in 2050; [e] emissieloze mobiliteit voor mensen en goederen in 2050; [f] een netto klimaatneutraal systeem van landbouw en natuur.

Gebruik van grond- en/of hulpstoffen

De mate waarin het voorstel effecten heeft op het gebruik van grond- en/of hulpstoffen. In lijn met rijksbeleid circulaire economie en het MTIB (Thema Energietransitie en Duurzaamheid) wordt meegewogen de mate waarin gebruik wordt gemaakt van hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen en de mate waarin het behoud van natuurlijk kapitaal als uitgangspunt wordt genomen. Daarbij wordt ook meegewogen de mate waarin grondstoffen optimaal worden ingezet en (her-)gebruikt, zonder risico's voor gezondheid en milieu hier, later en elders, en de mate waarin primaire grondstoffen, voor zover deze nodig zijn, op duurzame wijze worden gewonnen.

Klimaatbestendigheid en waterrobuustheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op de klimaatbestendigheid en waterrobuustheid. In lijn met de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie en het MTIB (Thema Landbouw, Water en Voedsel) betreft dit de effecten op de kwetsbaarheid van Nederland - als dichtbevolkt en grotendeels laaggelegen land - voor de gevolgen van extreem weer en klimaatverandering: wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen en het voorkomen van omvangrijke schade ontstaan in bebouwd en landelijk gebied.

Biodiversiteit

De mate waarin het voorstel effecten heeft op de biodiversiteit. In lijn met het rijksbeleid worden meegewogen de effecten op het herstel van beschermde soorten en habitattypen, de daarvoor benodigde milieu- en watercondities en de effecten op het leefgebied voor deze soorten.

Overige milieueffecten

Overige milieueffecten die worden meegewogen betreffen effecten op de leefomgeving door o.a. geluid, trillingen, emissies en ruimtebeslag; effecten op het verliezen van nutriënten in mest en waterzuivering, gewasbeschermingsmiddelen, of medicijnresten in het grond- en oppervlaktewater. Hierbij wordt onder andere meegewogen de effecten van voorstellen op de uitstoot van stikstof en ammoniak.

Gezondheidseffecten

Gezondheidsverschillen tussen sociaal-economische groepen

De mate waarin het voorstel effecten heeft op gezondheidsverschillen tussen verschillende sociaal-economische groepen. In lijn met het MTIB (Thema Gezondheid en Zorg) worden meegewogen de effecten van maatregelen op kwetsbare groepen in de samenleving.

Gezondheid (ziektelast) als gevolg van ongezonde levensstijl en -omgeving

De mate waarin het voorstel gezondheidseffecten heeft als gevolg van effecten op leefstijl, sociale leefomgeving, fysieke leefomgeving en werkomgeving. In lijn met het MTIB (Thema Gezondheid en Zorg) worden, voor zover relevant, meegewogen effecten op zaken als een gezonde en veilige omgeving of werkgerelateerde ziektelast (burn-out, fysieke belasting en risico's van gevaarlijke stoffen).

Participatie in de samenleving en kwaliteit van leven van mensen met een chronische ziekte, een levenslange beperking of dementie

De mate waarin het voorstel, voor zover relevant, effecten heeft op de participatie van mensen met een chronische aandoening of levenslange beperking, zoals participatie door het hebben van werk of het anderszins meedoen in de maatschappij via onderwijs, culturele activiteiten of sport.

Veiligheidseffecten

Voedselveiligheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op de voedselveiligheid en het algemene uitgangspunt van het Rijksbeleid dat levensmiddelen of producten de gezondheid of veiligheid van de consument niet in gevaar mogen brengen.

Economische veiligheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op de economische veiligheid. Hierbij worden meegewogen potentiële effecten op de afhankelijkheid van andere staten bij investeringen in vitale infrastructuur of bij de ontwikkeling van hoogwaardige technologie; effecten op de continuïteit van vitale processen door het weglekken van vertrouwelijke of gevoelige informatie of bij de inkoop van cruciale diensten en producten. Ook effecten op de bescherming van vitale sectoren tegen onder meer ongewenste zeggenschap worden hierbij meegewogen.

Externe veiligheid

De mate waarin het voorstel risico's oplevert voor mens en milieu als gevolg van de opslag, productie en het transport van gevaarlijke stoffen of het in werking hebben van windturbines en luchthavens.

Digitale veiligheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op: het gerechtvaardigd vertrouwen in digitalisering, veiliger digitaal gedrag, capaciteit voor cybersecurity, versterken van offensieve en defensieve cybercapaciteiten en het voorkomen van uitval van fysieke kritieke systemen ten gevolge van een cyberaanval in een keten. In lijn met het MTIB (Thema Veiligheid) wordt hierbij ook meegewogen de effecten op de mate waarin Nederland in staat is om op een veilige wijze de economische en maatschappelijke kansen van digitalisering te verzilveren. In lijn met de vernieuwde digitaliseringsstrategie wordt daarnaast ook meegewogen in hoeverre publieke waarden en het perspectief van gebruikers centraal staan en in hoeverre ontwikkelaars zich inzetten om discriminatie, polarisatie en bedreiging van de democratie tegen te gaan.

Sociale effecten

Sociale (on)gelijkheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op sociale ongelijkheid met, waar relevant, aandacht voor (een combinatie van) de volgende vier aspecten: (1) economisch kapitaal, verschillen in inkomen, opleiding of beroep (2) het persoonskapitaal, oa. fysieke en mentale gezondheid (3) sociaal kapitaal, gevormd door sociale netwerken die steun en hulp kunnen bieden (4) cultureel kapitaal: bekendheid met de maatschappelijke codes en gedraging hiernaar. Sociale ongelijkheid ontstaat door een cumulatie van kapitaal vormen bij een groep en schaarste aan kapitaalvormen bij een andere groep.

Kansen(on)gelijkheid

De mate waarin het voorstel effecten heeft op sociale ongelijkheid. Er is sprake van kansenongelijkheid wanneer mensen met dezelfde capaciteiten maar met een verschillende achtergrond niet dezelfde kansen hebben om het beste uit zichzelf te halen. Ongelijkheid in kansen staat een rechtvaardige verdeling van werk in de weg, laat talent onbenut en belemmert participatie.

Participatie aan de samenleving

De mate waarin voorstellen effect hebben op participatie van mensen aan de samenleving, zoals participatie in de vorm van betaald werk, zorg voor anderen, onderwijs, vrijwilligerswerk, vrije tijd, en het sociale bestaan. Het gaat daarbij om participatie die positief bijdraagt aan de kwaliteit van leven van mensen en de kwaliteit van de samenleving als geheel.

Passend opleidingsniveau en vaardigheden training

De mate waarin voorstellen effect hebben op het opleidingsniveau van de huidige en toekomstige (beroeps-) bevolking. Opleiding en om- en bijscholing kunnen zorgen voor een verbeterde arbeidsmarktpositie. Door scholing kunnen werknemers van een ruime arbeidsmarktsector naar een sector overstappen waar tekorten zijn. Hierbij wordt meegewogen de mate waarin hiermee wordt bijgedragen aan andere maatschappelijke opgaven, zoals binnen de zorg en de energietransitie.

Ethische vraagstukken

Voorbeelden zijn: zelf-voortplantende nano-robots, aanpassing van genen, afwegingen tussen privacy en veiligheid, tussen biodiversiteit en landbouwintensiviteit, tussen privacy en gezondheid, of de programmering van AI waarin nieuwe morele dilemma's zich aandienen.

Hulpmiddelen

Gebruik van de Ethisch verantwoord innoveren toolbox wordt aangeraden. Het propositieformulier vraagt de verschillende onderdelen van deze toolbox uit. Op de site van de toolbox staan lessons learned, voorbeelden en links naar wetenschappelijke achtergrondinformatie.

<https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/nieuwe-technologieen-data-en-ethiek/publieke-waarden/toolbox-voor-ethisch-verantwoorde-innovatie/>

6. Toelichting verplichte bijlage: Theory of Change

Het is verplicht een Theory of Change (ToC) als bijlage bij de indiening toe te voegen. Deze bijlage dient tenminste aan onderstaande eisen te voldoen.

- De bijlage dient een schematische weergave van de ToC te bevatten die het verband schetst tussen de belangrijkste projectactiviteiten, de resultaten en effecten en eventuele relevante ontwikkelingen in de context; een voorbeeld is hieronder gegeven.
- De ToC dient aannames oorzaak-gevolg relaties tussen de verschillende elementen zo expliciet mogelijk te maken en zoveel mogelijk te kwantificeren en te onderbouwen met data en bronvermelding. Nadere uitleg is hieronder beschreven.
- Maximaal 4 pagina's.

Toelichting Theory of Change

De ToC beschrijft stap voor stap hoe een projectvoorstel de doelen en beoogde effecten gaat realiseren. Door alle projectactiviteiten, de resultaten en de effecten die daar het gevolg van zijn in een logisch opgebouwd stappenplan uit te werken, wordt navolgbaar gemaakt hoe de beoogde effecten zullen worden gerealiseerd (de zogenaamde *'impact pathway'*). De ToC is daarmee zowel behulpzaam voor de projectindieners om hun projectvoorstel logisch op te bouwen, als voor de beoordelaars om tot een oordeel over het project te komen. De ToC vormt op hoofdlijnen ook de basis voor de structuur van het de uitwerking van de aanvraag (probleemstelling en doel, projectplan en begroting, organisatiestructuur en verwachte economische en maatschappelijke effecten) en daarmee een integraal onderdeel van het projectvoorstel. Zeker bij de beschrijving van de stappen van output naar outcome en impact is het van belang om de aannames (hoe leidt 'output a' tot '(intermediate) outcome b' en zo verder) expliciet te maken en te onderbouwen. De ToC als bijlage is daarmee onlosmakelijk verbonden met de hoofdttekst waarin de economische en maatschappelijke effecten worden beschreven. Hieronder een nadere toelichting bij de belangrijkste begrippen.

- Input(s): middelen (menskracht, financieel) die worden ingezet in het project.
- Activiteiten: de concrete projectactiviteiten die worden uitgevoerd met de ingezette middelen.
- Output(s): de concrete resultaten, deliverables, producten etc die het directe resultaat zijn van de inputs en activiteiten.
- (Intermediate) Outcomes: tussenschappen op weg naar impact. Effecten die de outputs van het project teweegbrengen en die op hun beurt ook weer tot effecten leiden. Niet meer direct te beïnvloeden door het project zelf, het effecten van externe invloeden neemt toe (activiteiten van andere externe stakeholders, maar ook relevante externe economische en maatschappelijke ontwikkelingen).
- Impact: de uiteindelijke impact die de outputs van het project en de outcomes die het project teweeg brengt worden gerealiseerd. De effecten van externe invloeden uit de omgeving wordt steeds belangrijker.

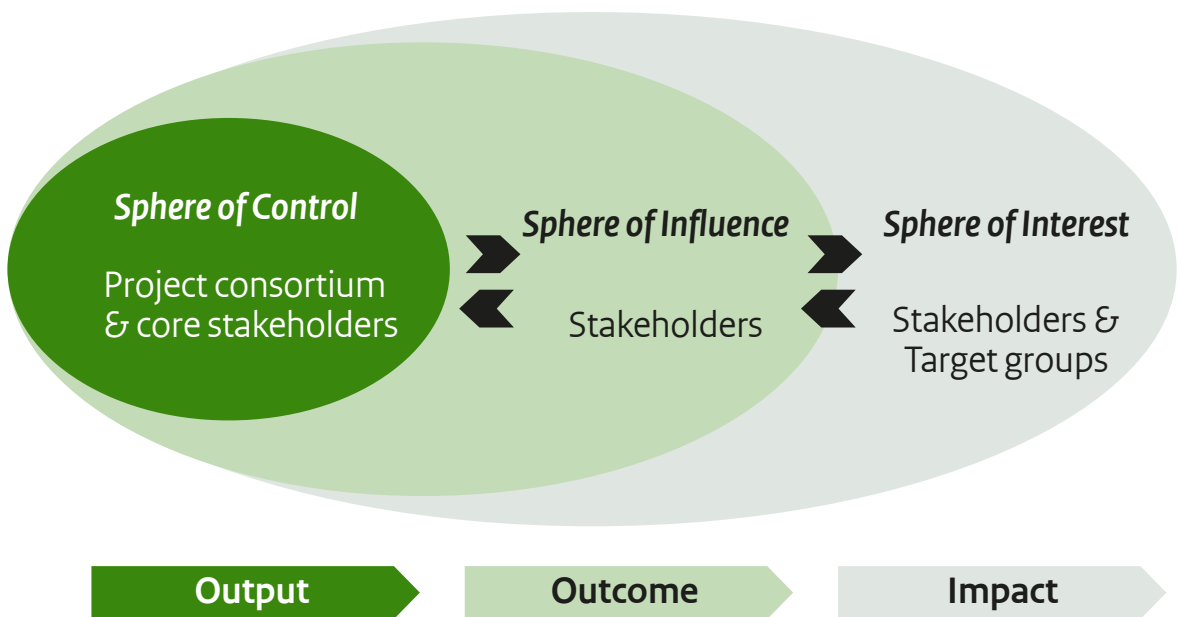
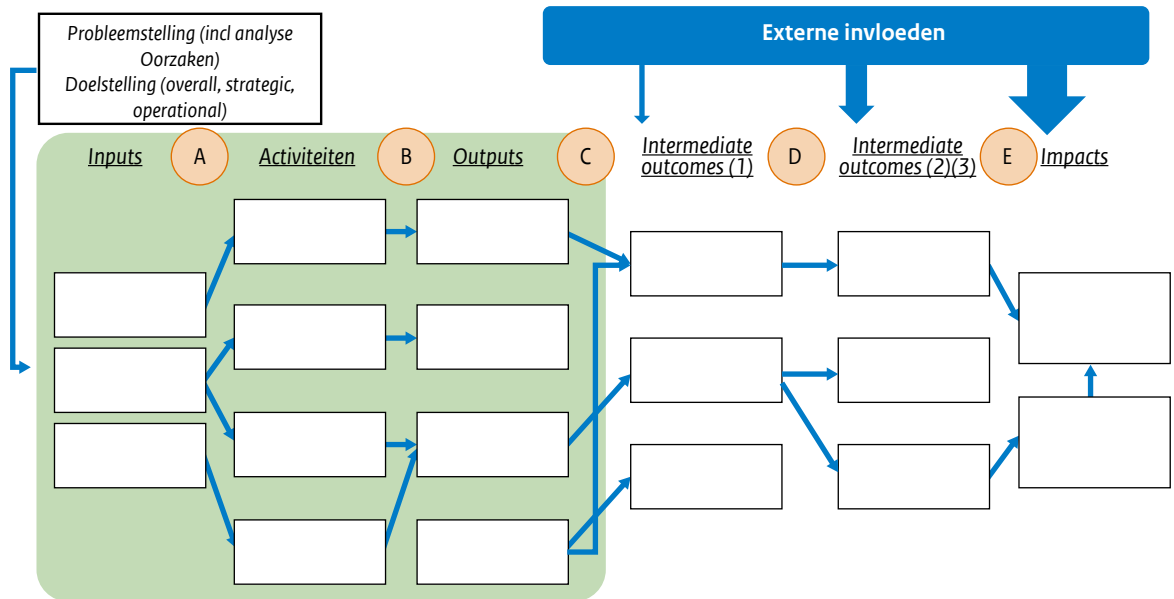
Inputs, activiteiten en outputs vormen de projectomgeving en liggen in de directe invloedssfeer van het project. (Intermediate) outcomes en impact liggen buiten de projectomgeving, waardoor externe invloeden hier ook effect op hebben. Dit kunnen onverwachte, onzekere effecten zijn, maar het kan ook gaan om meer of minder voorspelbare externe invloeden, bijvoorbeeld vanuit flankerend beleid of te verwachten activiteiten van andere stakeholders.

Aannames: de ToC helpt om aannames expliciet te maken. Het betreft zowel aannames over causale effecten tussen verschillende stappen in de ToC, als aannames over externe invloeden en hoe zij de impact van het voorstel gaan beïnvloeden. Beschrijf alle gemaakte aannames zo expliciet mogelijk en geef een onderbouwing. Externe invloeden kunnen risico's inhouden voor het kunnen realiseren van de impact van een voorstel. Beschrijf dit en geef ook aan welke mitigerende maatregelen binnen het project worden genomen om met deze externe invloeden om te gaan. In de schematische ToC worden de aannames bij voorkeur in steekwoorden bij de pijlen tussen de inputs t/m impacts geduid.

Indicatoren: de ToC vormt ook het denkraam voor het bepalen van indicatoren voor het monitoren van de voortgang van de uitvoering van een project en het realiseren van de doelstellingen. Idealiter bevat het voorstel voor elke inputs t/m impacts indicatoren. Uit de totale set indicatoren wordt een aantal KPI's (key performance indicators) geselecteerd die fungeren als kernset van indicatoren waarover in de projectspecifieke afspraken nadere afspraken worden gemaakt omtrent meting, rapportage, streefwaarden en het daarmee samenhangende tijdpad.

Het startpunt van een ToC is de probleemanalyse: wat is het probleem precies en waardoor wordt het veroorzaakt? Daarop moet vervolgens de voorgestelde aanpak die in het voorstel besloten ligt worden gebaseerd. We bevelen aan om pas daarna in een oorzakelijke keten na te denken over de doorwerking van het voorstel op output, (intermediate) outcome en impact. Een voorbeeld van zo'n oorzakelijke keten (ook wel doelenboom of 'intervention logic') als uitwerking van de ToC is hieronder afgebeeld.

Schema Theory of Change

Praktische tips

Bij het ontwikkelen van een ToC gelden de volgende praktische aanwijzingen:

1. Beschrijf het nulalternatief (zonder interventie).
2. Het nulalternatief is niet hetzelfde als 'niets doen'. Het is de meest waarschijnlijk te achten ontwikkeling die zal plaatsvinden op het voor de MKBA relevante terrein in het geval dat de te beoordelen maatregel niet wordt uitgevoerd. Het nulalternatief wordt in de eerste plaats bepaald door de ontwikkeling van exogene factoren. Daarnaast omvat het nulalternatief bestaand beleid, voorgenomen maatregelen (tenminste, als de uitvoering vrijwel onontkoombaar is) en kleinere ingrepen die het probleem deels oplossen of mitigeren maar geen beleidsalternatief vormen. Beschrijf de randvoorwaarden (waaronder institutioneel kader) en externe invloeden, zoals aanpalend beleid en gerelateerde initiatieven.
3. Bouw de keten zoveel mogelijk in kleine stapjes op en eventueel per fase en per deelproject.
4. Onderbouw causale effecten met wetenschappelijke inzichten en relevante data waar mogelijk. Deze aannames zullen door experts worden beoordeeld.
5. Beschrijf in de impact pathway de streefdoelen van outputs en (intermediate) outcomes, waar mogelijk kwantitatief. Geef daarbij aan (eventueel onderbouwd met data) wat de onzekerheid is van uitkomsten. Beschrijf tevens welke actoren op welk tijdstip een rol moeten spelen en expliciteer welke input zij nodig hebben en welke verandering zij moeten doormaken om impact te kunnen maken.
6. Neem in de ketenbenadering alleen effecten van het voorstel op het bbp mee, niet de (bbp) effecten van ander voorgenomen beleid.
7. Beschrijf de streefdoelen van outputs en (intermediate) outcomes, waar mogelijk kwantitatief. Geef daarbij aan (eventueel onderbouwd met data) wat de onzekerheid is van uitkomsten.

Hulp bij ontwikkeling

Ter ondersteuning van indieners zal de NGF Stafdirectie in september 2022 enkele workshops aanbieden over hoe de ToC modellen zo goed mogelijk te ontwikkelen. Tevens zal gelijktijdig een handreiking economische effecten gepubliceerd worden, waarin zowel een nadere toelichting op het ontwikkelen de ToC, als een nadere toelichting op de kwaliteitseisen omtrent de kwantitatieve onderbouwing van de economische effecten gegeven wordt.

7. Toelichting verplichte bijlage: Engelstalige executive summary

De Engelstalige executive summary zal gebruikt worden om de expertise van internationale experts tijdens de beoordeling in te kunnen zetten. Dit document dient aan de hand van de volgende vragen te worden opgebouwd.

1. Probleemanalyse en voorgestelde oplossing (max. aantal woorden: 350)
 - a) Welk (maatschappelijk) probleem moet worden opgelost en/of welke kans kan worden benut?
 - b) Wat is de voorgestelde oplossing?
 - c) Waarom is een bijdrage vanuit het NGF noodzakelijk?
 - d) Is in uw oplossing een rol voor de overheid voorzien (anders dan de NGF-bijdrage)?
 - e) Hoe is de internationale inbedding van het voorstel?
2. Activiteitenplan en beoogde resultaten (max. aantal woorden: 350)
 - a) Welke activiteiten gaan er worden uitgevoerd? Hoe zijn deze activiteiten gepland in de tijd?
 - b) Wat is er na uitvoering van dit voorstel bereikt?
 - c) Hoe is het voorstel van plan te sturen op het maximaliseren van de bijdrage aan het verdienvermogen en het maatschappelijke kosten baten saldo? Kwantificeer deze verwachte bijdrages voor zover mogelijk.
3. Deelnemende partijen (max. aantal woorden: 350)
 - a) Wie dient het voorstel in en wat is de rol van iedere deelnemende partij en/of hoe dragen ze bij aan het project? Wanneer nog niet alle partijen bekend zijn licht toe hoe deze partijen geselecteerd zullen worden.
 - b) Schets de relevante ervaring, capaciteiten en track record van de deelnemende partijen.
 - c) Op welke wijze bent u van plan de samenwerking met de hiervoor genoemde deelnemers – en wellicht anderen – in te richten?
 - d) Hoe ziet het internationale krachtenveld eruit? Welke internationale partijen zijn betrokken en hoe wordt er samengewerkt?
4. Begroting (max. aantal woorden: 350)
 - a) Benoem de verwachte:
 - financiële kosten van het voorstel,
 - (mogelijke) directe financiële opbrengsten van het voorstel,
 - gevraagde NGF-bijdrage, financiële bijdragen van de deelnemende partijen (met hierbij een duidelijk onderscheid tussen publieke en private co-financiering en overige bekostigings- en financieringsvormen en, voor zover mogelijk, tussen in-cash en in-kind bijdragen en nationaal/internationaal).
 - b) Geef aan hoe u eventuele financiële tegenvallers in het ontwikkeltraject gaat opvangen.

Dit rapport is een uitgave van:

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag
T 070 379 8911

Juni 2022 | Publicatie-nr. 22404047